

לעילוי נשמת

מרת אלישבע שולביץ ע"ה בת יבלחט"א יעקב אליהו ושרה הורביץ

הבחור שמואל אלעזר ז"ל בן יבלחט"א נתן ואביבה הורביץ

קרא [=כתוב] המסייע לדברי ריש לקיש

נאמר בתורה, "נִפְּשׁ כִּי תַחֲטָא וּמְעַלָּה מְעַל בְּה' וְכַחַשׁ בְּעַמִּיתוֹ בְּפִקְדוֹן אוֹ בְּתִשׁוּמַת יָד [=הלוואה] אוֹ בְּגִזַּל אוֹ עֲשָׂק אֶת עַמִּיתוֹ [=שכר שכיר]. אוֹ מִצָּא אֶבְדָּה וְכַחַשׁ בְּה' וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקֵר ... וְשָׁלַם אֹתוֹ בְּרֵאשׁוֹ וְחִמְשָׁתָיו יִסֹּף עָלָיו ... וְאֶת אֲשָׁמוֹ יָבִיא לַה' אֵיל תְּמִים וכו'" (ויקרא ה' כ"ג-כ"ה).

ולמדנו מכאן, **שהתובע את חבירו ממון שהוא חייב לו, וכפר ונשבע על כך לשקר, [והודה], משלם לו קרן וחומש ומביא קרבן אשם.**

ולדעת רב חסדא, מתוך שנאמר בפסוק, פיקדון, וגזל, ואבדה, שהם דברים ששייכים לתובע ממש, ולא חוב בעלמא, צריך לומר שגם הלוואה ושכר שכיר האמורים כאן, הם דברים ששייכים לתובע ממש, ולא חוב בעלמא, וכגון שהלווה ייחד למלווה כלי לתשלום הלוואתו, וכגון שבעל הבית ייחד כלי לתשלום שכר שכירו.

ומתוך שבפסוק האחרון המדבר בתשלום, לא הוזכר חיוב קרן וחומש ואשם לעניין כופר בחוב, משמע שיש אופנים שהמייחד כלי להלוואתו, וכופר ונשבע על שקר, חייב קרן וחומש ואשם, [שהרי מוזכר בפסוק הראשון], ויש אופנים שאינו חייב [שהרי אינו מוזכר בפסוק האחרון].

ועל כרחך החילוק בין שני האופנים הללו הוא, שאם מתחילה המלווה משך את הכלי, וקנאו בכך, הכופר בו חייב, ככל אלו שכפר בדבר השייך להם. ואם מתחילה המלווה לא משך את הכלי, הכופר אינו חייב חומש ואשם. ומתוך זה שהמשיכה מחלקת בין הדינים, מוכח שהמשיכה קונה.

מתניתא [=ברייתא] המסייעת לדברי ריש

לקיש

שנינו בברייתא, **שהנותן בשוגג מעות הקדש**

לבלן, כדי שירחצנו במרחץ, מעל בנתינה זו, אף על פי שעדיין לא רחץ.

וביאר רב, שנקטה הברייתא דוגמא זו דווקא, משום שברחיצת הבלן אין הרוחץ מקבל שום מטלטלים מהבלן, ואינה אלא שכירות בעלמא, ולכן היא נקנית בכסף. אבל כשהשוכר מקבל דבר מה, אינו קונה עד שימשוך אותו, ואינו מועל בנתינת המעות, ואם כן מוכח מהדין הזה שמשיכה קונה מהתורה, שאם מהתורה מעות קונות, אף על פי שתקנו חכמים שלא יקנו אלא המשיכה, לעניין מעילה לא תקנו, ויש מעילה בנתינת המעות.

ויש ליישב את הברייתא הזו כדעת דרבי יוחנן, ולומר שהברייתא מדברת בנוכרי שאינו קונה בכסף.

במה מטלטלים נקנים לנוכרי

לדעת ריש לקיש, הנוכרי קונה מטלטלים בכסף, ולא במשיכה, כי נאמר "או קנה מיד עמיתך", ללמד שדווקא ישראל קונה מטלטלים במשיכה, אבל נוכרי שאינו עמיתך, אינו קונה אותם במשיכה אלא בכסף.

ולדעת רבי יוחנן, לפי פירוש התוס', הנוכרי קונה מטלטלים במשיכה, ולא בכסף, שהרי קניין הנוכרי שונה מקניין הישראל, שנאמר "מיד עמיתך", ומאחר שישראל קונה מטלטלים בכסף, נוכרי קונה אותם במשיכה. ולפירוש ה"ר חיים, הנוכרי קונה מטלטלים בכסף כישראל, שאינם חלוקים בדין הזה, ומה שנאמר "מיד עמיתך", לא בא אלא ללמד, שלא נאמרו דיני אונאה אלא בישראל, אבל מותר להונות את הנוכרי. [שלדעת רבי יוחנן, גזל הנוכרי אסור, ולכן צריך הכתוב להתיר אונאתו].

מי שפרע ומחוסר אמנה

אף על פי שכסף אינו קונה את המקח, ושניהם יכולים לחזור בהם עד שהקונה ימשוך, נולדעת רבי שמעון רק המוכר יכול לחזור בו, מכל מקום, מאחר שכבר נעשה מעשה במקח הזה, כלומר שהכסף ניתן למוכר, החוזר בו מהמקח אינו נוהג כהוגן כשאינו עומד בדיבורו, ומי שפרע מדור המבול ומדור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים בים הוא עתיד להיפרע מממנו.

לדעת אביי, החוזר בו מקולל בכך מיד משעה שחזר בו, אלא שצריך להודיע לו זאת תחילה, שמא לא יחזור בו מחמת הקללה. אבל אנו אין

מקללים אותו, שנאמר "בעמך לא תאור".

ולדעת רבא, החוזר בו אינו מקולל בכך מיד, אלא **בי"ד צריכים לקללו קללה זו**. ואין בזה איסור "בעמך לא תאור", כי לעניין זה אינו עושה מעשה עמך.

ואם לא ניתן כסף על המקח, ולא משכו אותו, אלא שהסכימו ביניהם בדברים בלבד, שזה ימכור, וזה יקנה, דין פשוט הוא ששניהם יכולים לחזור בהם, שהרי לא חל המקח בשום קניין, ומכל מקום, אם חזר אחד מהם, נחלקו חכמים אם עשה כהוגן.

לדעת רב [בדף מ"ט], **דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה**, ואין על החוזר שום תביעה. [ואיתותב רב].

ולדעת רבי יוחנן, יש בדברים משום מחוסר אמנה, והחוזר בו אין רוח חכמים נוחה הימנו. ומכל מקום אין זה אלא **כשיש סמיכות דעת**, כלומר שחבירו סמך עליו שיקיים את דבריו, כגון שאמר לחבירו שימכור או יקנה ממנו, וחזר בו, או שאמר לחבירו שיתן לו מתנה מועטת, וחזר בו. [ובכלל זה החוזר בו מהמקח מחמת שהתייקר בנתיים, שאין זה אלא כמתנה מועטת]. **אבל האומר לחבירו אתן לך מתנה מרובה, חבירו אינו סומך על דבריו, ולכן הנותן רשאי לחזור בו**.

סיטון

רש"י מפרש שסיטון הוא חנווני גדול, ומוכר פירות הרבה לחנוונים עניים, ונותנים לו המעות על יד על יד כשהם מוכרים.

ותוס' מפרשים שסיטון הוא זה שמוכר דבר לח כיון ושמן. [ואפשר שאינם חולקים על פירוש רש"י, שסיטון הוא חנווני גדול, אלא שמוסיפים, שרק חנווני גדול של דבר לח קרוי סיטון].

נתן מקצת מעות על מקח מרובה [עירבון א']

בא לקנות מקח גדול, [כגון קרקע גדולה או פירות מרובים], ונתן מקצת מהתשלום.

לדעת רב – לא קנה אלא כנגד המעות שנתן. לעניין קרקע שנקנית בכסף, קנה קניין גמור כנגד מה ששילם. ולעניין מטלטלים שאינם נקנים בכסף אלא שהחוזר מקולל במי שפרע, החוזר כנגד מה ששילם, מקולל, אבל החוזר בשאר המקח, אינו מקולל.

ולדעת רבי יוחנן – קנה את כל המקח, בקרקע קנה קניין גמור בכל המקח, ובמטלטלים קנה כל המקח לעניין מי שפרע.

ומבואר בברייתא שלעניין קרקע, דעת רבן שמעון בן גמליאל, שקנה את כל המקח כדברי רבי יוחנן. אבל לעניין מטלטלים, ספק בגמרא מה דעת רבן שמעון בן גמליאל.

עשו תנאי לקנוס את החוזר [עירבון ב']

מי שנתן מעות על המקח, ואמר, אם אני אחזור בי, ולא ארצה לתת עוד מעות, לקנות את כל המקח, המעות הללו שנתתי כבר, מחולים לך. והלה אומר, אם אני אחזור בי, ולא ארצה למכור לך את כל המקח, חלק מהמקח השווה כפלים ממה שנתת, יהיה שלך על כרחי, [אלא אם כן לא תרצה במקח כזה מועט, ותעדיף ליטול את מעותיך].

לדעת רבי יוסי – נתקיימו התנאים.

ולדעת רבי יהודה – הקניין חל כנגד המעות שנתן, והקנס שהתנו ביניהם לא חל, מפני שאינו אלא אסמכתא בעלמא, ולדעת רבי יהודה אסמכתא אינה קונה, [כמבואר במקום אחר].

ואמר רבן שמעון בן גמליאל, שלא נחלקו החכמים הללו, אלא כשנתינת המעות היתה לשם התנאי הזה בלבד, אבל אם היתה לשם התחלת התשלום כולו, הכל מודים שחל כל המקח, [ולפי המסקנה, רק בקרקע ברור שלדעתו הדין כן].

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות

בלבד כסיכום קצר של הדף

להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום לחצו על [הקישור הבא](#)